

TELEGRAFULU ROMANU.

Telegrafulu ese de dōue ori pre septembra:
Duminică si Joi'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditur'a
foiei pre afara la c. r. poste cu bani
gat'a prin scrisori francate, adresate către
espeditura. Pretiul prenumeratiunei pen-
tru Sabiu este pre anu 7 fl. v. a. ear
pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nro 7 ANULU XXI.

Sabiu, in 25 Ianuariu (6 Febr.) 1873.

tră celelalte părți ale Transilvaniei's pentru
provinciele din Monarchia pre unu anu 8 fl.
iéra pre o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru
principale si tieri strelne pre anu 12 $\frac{1}{2}$ anu 6 fl.
Inseratele se platesc pentru intrătăla
ora cu 7 cr. sirulu, pentru a dōn'a ora cu
5 $\frac{1}{2}$ cr. si pentru a treia' repetece cu 3 $\frac{1}{2}$
cr. v. a.

Program'a

despre ordinea esamenelor publice semestr. I. 1872/3 tienende cu elevii institutului pedago-
gico-clericale alu Archidiecesei greco-orientale in Transilvania.

Diu'a lunei la-

Inainte de amédi.

Joi 25.	Pastoralulu, cler. an. III.	Computu cler. an. II.	Computulu pedag. an. II. si cler. an. III.
Vineri 26.	Moral'a, cler. an. II.	Gramatio'a cler. an. I.	Gramatic'a ped. an. II. si cler. an. II.
Sambata 27.	Istori'a biser. cler. an. I. cu Isagogi'a.		Pedagogi'a cler. an. III. si ped. a. II.
Luni 29.	Dreptulu canoniceu cler. an. II. si Geogra-		Geografi'a ped. a. II. si cler. an. II.
	f'a cler. an. I.		Essegetica cler. an. II.
Mercuri 31.	Reticor'a cler. an. III. si Sciintiele naturali		Sciintiele nat. ped. an. II. si cler. an.
Joi 1 Febr.	Dogmatic'a cler. an. I.		II. Istori'a biser. ped. an. II.

Qui bene distinguit bene docet.

Vedemus ca se discuta de unu tempu incóce in diurnalele nóstre despre procederea politica a românilor mai cu sânge rece decum se facea acest'a in anii trecuti. Modalitatea acésta de discutiune ni place. Si déca nu-i succede a nimeri adeverulu ni place, pentru ca ne face sa presupunem, ca acum este interesulu adeveratu de causa, carele pune unui séu altui scriitoriu condeiulu in mâna si-lu invita că sa pa-siesca in publicu cu parerile despre sitoreia procedere.

Aflâmu intre alte căte se scriu si indigita-tarea la procederea cechiloru, cari facu opuse-tiune in Cislaitani'a si ni se pare ca indigita-tiunea acésta merge intr'acolo, că sa faca si români aceea ce facu cechii.

A inveria dela altii a fostu totu-déun'a unu ce laudabile. Dara intre a inveria si a imitá pre altii au fostu si va remané pentru totu-déun'a o mare deosebire. Pentru ca vine intrebarea, déca suntu d. e. si la noi acelesi impregiurári cari suntu in Cislaitani'; déca ne aflâmu si noi in aceeasi pusetiune, in carea se afla natiunea cehica fatia cu germanii si, dupa tóte acestea, déca cechii au urmatu intru tóte tactic'a românilor dela 1865 incóce?

Judecându strictu tóte impregiurárlile aceste, nu vomu aflá situatiunea nóstra intru tóte egale cu cea a cechiloru. Noi inainte de tóte nu avemu o aristocracia si unu clerus asiá de cu influentia precum suntu aceste ambe la cechi; noi nu avemu in aceeasi proporțiune industri'a cechiloru, carea li da o clasa de mijlocu destulu de considerabile; mai departe noi nu ne aflâmu in gradulu acel'a amenintati precum se afla ei din partea germanilor si in fine, români nici nu au imitatu baremu procederea cechiloru din res-tempulu miscârilor constitutionali din urma.

Déca aruncâmu o privire fugitiva mai intâiua asupr'a cartei europene apoi vomu vedé ca cechii forméza unu icu slavicu strimtoratu intre germanii de nordu, germanii de sudu si intre germanii austriaci. Déca cautâmu mai deaprope la cart'a speciale a monarhiei nóstre austro-unguresci apoi specialu in Boem'a ii gâsimu pre cechi incungiurati si strinsi, că intr'un cercu, de populatiunea specifica germano-nemliésca. Mai departe, déca luâmu si Moravi'a cu Silesia austriaca impreuna le gâsimu iérasi impenate cu germanii si puse in vecinatatea colosului celui

nou si mare nemtiescu, asiá incátu amenintare este pentru sia-care momentu de a fi elementulu slavicu ací inghitit de nemti, precum s'a inghitit acela'si elementu in partea cea con siderabile a Prusiei si Sassoniei invecinate.

Alt'a cu totulu este situatiunea geografica si etnografica la noi. Români se afla in massa compacta in capetulu monarhiei resaritene, asiá incátu intre trei milioane de români abia voru fi 7—800,000 de alta natiunalitate, avendu in vecinatatea loru apuséna o massa compacta de vre-o 5,000,000 magiari incelestali despre mé dia-nópte si despre média-dt, de populatiuni merunte din elementulu slavicu, si nimic'a mai multu; căci in vecinatatea nóstra resaritena este o alta massa compacta de alte 5,000,000 români. De unde aru urmá ca natiunalitatea nóstra nu e nici pre jumetate asiá amenintata că a cechiloru, cari au vecini cu multu mai puternici decât noi, nu numai in privint'a numerului dara si a culturei.

Nu aducem situatiunea acésta, nici cifrele aceste pentru că sa dicem ca ne putem culca sa dormim somnulu sericirei, ci pentru că sa ne chiarificámu pre unu momentu pusetiunea nóstra si pentru că sa dâmu ocasiune cetitorilor a cugetá putieni, déca este consultu a strigá necontenitul ca perimus, si prin acestu strigatu sa ne paralizâmu noi insine ori-ce cu getare, ori-ce miscare in interesulu nostru natiunalu. Nu infalisiámu acésta situatiune si aceste cifre decât pentru că sa dâmu ocasiune cetitorilor de a cugetá mai linisiti la cele ce au români sa intreprinda in impregiurárlile de fatia, si sa nu sia legati numai si numai de faptele altor'a, ci sa pôta ajunge la o judecata carea sa consune cu impregiurárlile si trebuintele nóstre.

De siguru ca in lips'a elementelor de cari dispunu cechii, intielegemu: aristocrati'a, clerulu loru de influentia si industri'a de carea se bucura ei de o parte si situatiunea nóstra geo grafica si etnografica, de alta parte, alt'a trebuie sa sia tienut'a nóstra, decum este cea, amu puté dice desperata, a cechiloru.

Si cu tóte aceste, români si cându au voitul sa-i imiteze nu iau imitatu si déca se arata astadi cu degetulu la densii si ni se dice: "vedeti ce facu ei", aflâmu o mancitate, unu golu intre procederea loru si a unei părți din români. Cechii adeca, pre lângă tóta resistint'a

loru alegu deputati, si cu acesti deputati cauta sa tienă in locu masin'a constituunale, pre cându ai nostri credu ca déca se voru dà simplu in laturi si voru stá locului, tóta lumea se va oprí din cursulu ei.

Dara va dice cine-va, ca considerantele istorice si de dreptu publicu suntu aceleasi si la noi, si de aceea déca suntu ei passivi si noi sa simu.

Abstragendu dela faptulu implinitu in dōue renduri, ca nici passivitatea românilor nu să-mana cu passivitatea cechiloru, sa ne sia permisul a observá, ca la noi români nu suntu toti in deplina cunoștința de causa nici de actele nóstre natiunale proprie numai din tempulu cu dōue decenii de mai inainte. La observarea acésta ne indreptăliesce si ceea ce ni s'a aruncatul, acum nu demultu, in un'a din foile nóstre, despre pusetiunea nóstra, unde ni se imputa ca amu stá pre terenulu dinainte de 1848. Natur'a luptei constituunale este că a ori-cărei alte lupte, carea se pôrta cu ratiune, si carea are unu scopu chiaru. Percurga cine-va cu atentiunea cuvenita ce s'a facutu din partea aceea a românilor, carea a intrat in data la schimbarea lucrurilor in actiune si studieze actele acele si scierile ce au urmatu pâna in diu'a de astazi si vîda, ca óre nu era in procederea inceputa drumulu celu mai corectu si totu odata si legalu pentru a duce la scopulu nostru doritul, la egalea indreptatire? Cine se va mai indoii despre scopulu nostru, si totu odata si despre terenulu pre care stâmu, dupa atâtea căte s'a dîsu si scrisu din partea nóstra de vre-o siepte ani incóce, se vede ca traieste in unu cercu forte tiermuritu de idei politice si se afla pre unu terenu, de unde crede ca nu are sa faca alta, decât sa baga vina la tóte lucrurile căte se intempla in lume.

In colónele acestei foi s'a facutu o espusi-tiune destulu de pre largu si in decursulu anului trecutu, o espusetiune, carea avea sa se prelucre si sa se desvólte in unu programu na-tiunalu, si carea, déca suntemu bine informati, au servitul chiaru si de materialu la unu me-morandum celor ce au compusu conferint'a cea atâtu de secreta din Blasius, in data dupa pro-chiamarea passivitatiei absolute in Alb'a-Iuli'a (ceea ce déca este cum-va asiá, apoi e semnu ca pre terenulu acestu dubitatu se afla si cei ce imbratisara passivitatea). Eata dara unde aru trebuí sa stâmu cu totii!

Aru fi dara, că noi sa scim u forte bine alege ceea ce este bunu pentru noi si din ex-perint'a altor'a; inse acésta sa o facem pre lângă distingerea intre puterile altor'a si ale nóstre, intre impregiurárlile altor'a si ale nóstre, si apoi in fine sa nu facem ce-va ce sa aiba trecere numai in intipuirea nóstra, ci dupa cum rece-re natur'a luptei constituunale in lumea cu ómenii.

In casul nostru, deputati nostri, si mai putieni macaru, aru fi fostu chiamati că sa intre in lini'a prima in lupt'a constituunale, dupa cum facu cechii cându le vine bine, iéra cându nu, tienu căte 82 de locuri góle in diet'a tie-rei; dara la noi români chiaru si in privint'a

acăstă nu s'a facut nici cătu facu acel pre care
ni-i arata unii-alti cu degetul sa-i imitămu.

Vomu scă noi de acă incolo sa ne apre-
tuiu puseiunea năstra și pre lăngă acăstă in-
terecele năstre? — va aterna, de-să cam tăr-
diu, dela calea pentru carea ne vomu decide cu
totii, după experintele cele triste din cari ina-
inte de tōte vedem cāte gresielii s'au facutu
in sinulu nătunie!

Dara apoi inainte de tōte sa invetămu și
sa ne deprindem in distingerea cea buna reală
și adeverata.

Reflexiuni la § 6 lit. d din proiectul celu nou de lege pentru scăolele medie.

(Urmare să fie.)

Ne vomu incercă acum a ne dă să noi parere
să a documentă ca decisiunea adusă, deca se va
aprobă și de camera este pentru invetiamantul mai
multu pernicioșa decătu folesitore.

1. Marele pedagog Pestalozzi dice ca „des-
voltarea spirituală a ori-cărui individ se face după
natură limbei ce o vorbesce, o limba că mijlocul
prin care primim și exprimăm ideile sta in
celu mai strănsu raportu cu desvoltarea spiri-
tuală, asiā incătu eugetele năstre urmăza acel-
asi nescu, ce lu cere topică limbei cu care ne-am
deprinsu mai multu. Suntu mulți, de exemplu, carii
cunosc o limba strina fără bine, și totu-si semtu
mare greutate in vorbirea ei căci ei s'au dedat a
eugetă după firea limbei ce o vorbescu de obiceiu.
Ore momentulu acestă nu este de atâtă insemnă-
tate, că sa fia considerat la crearea unui proiectu
de lege pentru invetiamantul scăolelor medie? Mome-
ntul acestă vorbesce aprigiu in contră a puncto-
lor d din § 6. — Căci conformu punctului ace-
stuia, unu elevu nemagiariu care a petrecut clasele
normale și gimnasiale inferioare, ajungendo in clasă
V se vede silitu a se folosi de o limba strina.
Schimbarea acestă nu este fără scadere pentru des-
voltarea spirituală, căci pre lăngă acea, ca este silitu
a-si acomodă sirulu ideilor conformu limbei celei
năoue, va trebui sa so lopte elevulu cu multe alte
greutăti provenitore din osulu limbei straine in de-
cursu de 2, 3 și patru ani — cu unu cuventu pâna

la maturitate, și in luptă acăstă de că
nu stagnăza desvoltarea spi-
rituală, dura progresu mare nu
face.

Asiā dura ce resultă de acă? Nici mai multă
noi mai pucinu, decătu ca impunerea lim-
bei magiare la gimnasiile nemagiare este unu pecatu de morte
contră principiile loru pedagogice.

2. Vorbindu acum in specia de greutăți ce
le intempina elevulu nemagiariu in diferitele obiecte
abstragemu dela matematică, fizica, istoria naturală,
istoria universale, unde va avea scolarul sa invetie
de nou multime de termini noi necunoscuti și ne
restringemu numai pre lăngă limbele cele vechi lati-
nă și elină. E prea cunoscutu, ca ori-ce scriere
tradusa perde multu din originalitatea sea, cu cătu
mai multu voru perde clasicii latini și elini tradusi
intr-o limba atâtă de pucinu cunoscuta, după cum
va fi limba magiara pentru ori-care elevu nemagiariu,
care ajunge in clasă V. Autorii clasici se traducu pentru
că sa-si esercize elevulu eugetarea și judecată sea! Esereciul acăstă va fi incoronat de succesu, nu
mai deca se va face traducerea intr-o limba bine in-
teliesă. Mai departe miturile și povestile latine și
eline, imbracate intr-o forma atâtă de frumosă, an
sa influenteze și asupră inimile elevului; influența
acăstă e posibile numoi deca traducerea se imbracă
intr-o limba, in care sa pote reproduce mai multu
dulceti și farmecul coprinsu in originalu. Cum
va fi acăstă, cându elevulu se va chinui cu cuvinte
necunoscute, a căroru sunetu nu asta rezun-
netu in inimă lui, a căroru rostire nu atinge
cărdele semnificatorilor lui. Iată ca se rapese
scolariului nemagiariu farmecul celu placutu, care
trebuie sa fia motorul principal; pentru că elevu
sa se ocupe cu placere cu traducerea autorilor,
și fără de care o traducere este mai multu o
mortificare de spiritu; și care este rezultatul? Scolariul celu mai bunu se va desgustă de studiu,
să deca va studia, o va face căne cănesce, fără
nici o placere. Intrebămu acum pre domnii mem-
brii ai consiliului de instructiune: Este asiā
dara impunerea limbei magiare
in atare casu o mesura pedagogică admisibilă?

3. Dara să mergem mai departe, sa luăm
etatea elevilor. Cându suntu greutăți provenitore
din limba strina mai simtibile, in etate de 20—24

să 25 de ani, ori in etate de 15—17 ani. Fără
indoiela, in cea din urma, căci in etate de 15 ani
are elevul mintea prea fragedă pentru de a suportă
greutățile acestea, și după cum amu arătat in pun-
tul 1, din cauza acăstă va suferi multu desvoltarea
spirituala; in vreme ce unu studentu de universi-
tate in etate de 20 de ani avendu o judecata mai
matura, mai usioru va supera tōte greutăți. Po-
temu constată, ca multi elevi, stramutati la altu
gimnasiu, unde se propuneau obiectele in alta limba,
desperându din cauza greutăților, ce le facea limba
cea nouă, si-au perduț gustul de studiu in su pa-
rasitu scolă, in vreme ce dintre studentii dela uni-
versitate, deca nu voru fi fostu alte cause, dura din
cauza greutăților provenitore din limba strina de
propunere nici unul n'a parasit studiul; ci din
contra fiindu mai destoinici pentru de a suportă
greutăți și au facutu studiile cu succesul celu
mat laudabilu.

Aceste și multe alte defecți de calibrul ace-
storu suntu totu atâtea argumente care ne demuștra,
că execuțarea decisiunei aduse de on. consiliu de
instructiune este atâtă cătu a pune o pétra gi-
gantica in calea invetiamantului.

Principiile pedagogice moderne ceru in modu
imperativu că invetiamantul sa se usureze cătu se
pote mai multu; ore punendu-se la gimnasiile ne-
magiare limba magiara că limba de propunere;
silindu asiā dura pre profesorii români, germâni, serbi,
croati, slavoni și italieni a propune studentilor români,
germâni, serbi, croati; slavoni și italieni tōte
obiectele in limba magiara nu insemnă atâtă, cătu
a pedepsi pre aceste flințe, pentru că nu au avut
norocirea său nenorocirea de a fi stranepotii lui
Arpadu? Ne mirâmu de dd. membrii consiliului de
instructiune, carii suntu mai intâi chiamati a in-
grigi de înflorirea invetiamantului, de a-i dă direc-
țiuni, ce duce la progresu — ne mirâmu dicu de
domnealoru, cu ce conștiința se potura invoi, că sa
esileze limba materna, mijlocul celu mai eficace
pentru de a fi profesorii intielesi de cătră scolari,
pentru de a potea repartă unu sporiu corespunditoru
cu scolarii loru. Ne mirâmu cu atâtă mai
multu, cu cătu scimu, ca d-lorii suntu toti profesori,
carii au avut trișta experienta de a nu si in-
tielesi de scolari vorbindu-le in limba loru. Ce va
fi, cându profesorii voru fi siliti a vorbi intr-o limba
strina scolarilor? O confuziune babilonica.

Voiște consiliul de instructiune lătirea și pro-

cestiune este fără chiaru, și eu sănindu-me de
acăstă charitate, socoteamă de superfluu a mai re-
peti in V. Metropolia aceea, ce P. Maioru ne spune
prin acum citatele-i cuvinte.

Cele-lalte din critica: ca apertinentiele mona-
stirei s. archangelu Michailu in Maramuresiu, cu-
prinse in hartiile patriarchului Constantinopolitano
Antoniu, la p. 24, din V. Metropolia, nu aru fi re-
produse intocmă după originalu, — precum și ca
decretul regelui Vladislau la de Bathyan leges
ecclesiasticae R. Hung. Albae Carolinae 1785. T.
I. p. 217, săru fi astăndu cu o variante pre
momentosă, fiindu ca la cuvintele: „Ilariu și urmatorii
lui sa dea episcopului din Muncaci cuvenită
recunoștință, iera archiepiscopului din Transilvanię,
celui de acum și celoru viitori, că mai mariloru sei
cuvenită supunere și ascultare”, — de Bathyan in
locu de „Transilvanię” aru fi cetindu „Transalpinę”,
— că unele inca și mai putinu insemnăte, le
trebuie să incete orice dubietate despre
credibilitatea lui.

Acăstă variație din urma și-aru ave
ne-gresită insemnătatea sea și ne-aru puté opaci,
deca decretul acăstă alu regeloi Vladislau men-
ționat mai susu, impreuna cu cele-lalte trei, dōue
ale acelui-asi rege și unulu alu regeloi Mathia, nu
arū fi autentice. Dara de ore-ce acelea suntu date
și autenticate, cum ne adeveridă P. Maioru, *) de
cătră capitululu din Belgradu, loculu celu mai cre-
dibilu pentru aote și documente vechi publice in
Ardélu, trebue să incete orice dubietate despre
credibilitatea lui.

Acestă e cuprinsulu criticei dlui M. in oru
amintitul alu „Archivului”. —

Sa trecemu acum la nr. urmatoru XXXVII.
In nr. acăstă d. M. sare cu critică sea indata
la partea: „Despre unire și consecințele ei” din
V. metropolia, combinându cu acăstă și tractatulu
despre metropolia unită. Este ince de insemnătă,
ca d-lui aici nu se occupă de locu cu punctele prin-
cipali — cu mediul, esenția lucrului, ci numai cu
lucruri mai secundare, după cum adeca i va fi ve-

nitu densului mai bine la socotela, cum se va vedea
mai josu.

In partea despre unire, la p. 114 seqq. din
V. metropolia, eu mi propuse dōue intrebări prin-
cipali de resolvită:

A. Ore adeveratu sa fia, ca cu Metr. Atanasiu
toti români din Transilvania s'arū fi unitu impre-
una? si

B. Ore adeveratu sa fia, ca unirea aru fi trasu
mari folose după sine, pentru naționala română?

Si aceste dōue intrebări isbută credu prin ar-
gumente tari, chiaru și prin făsinioile celoru mai
renumiti barbatii uniti a le rezolve demușrandu :
ca cu Metr. Atanasiu numai o parte mica și nein-
semnată a românilor trecu impreuna la unire, și
ca români, cum urmările au dovedită și dovedescu,
necum sa fia castigatu, dura perdura și inca fără
multu prin unire. Dara anumitu se demuștră in
V. metropolia : ca români, cari trecu la unire cu
biserică papista, nu se unira din indemnolu loru pro-
priu, ci din indemnolu strainilor reu voitorii na-
ționale române, avendu interesele materiali inaintea
ochilor loru, și ca tocmai pentru aceea unirea este
o opera strina, o planta esotica implantata in
pamentul nostru nationalu ; ca ea fu o amagire a
biciilor români de a se lasă că sa se intrebuintă
die de instrumente órbe, ale intereselor strainelor,
nimicitórie de interesele adeverate române ; ca ea
fă o desbinare a fratilor, carea că orice desbin-
nare, și că totu ce ne veni dela straini, produse
mari rele pentru naționala năstă, și ca in fine ea,
uniunea, privita din orice punctu de vedere nu
mai are astădi — nici unu sensu!

E bine, returnată d. M. vre-unul din aceste
adeveruri? Nici decum.

Dara anumitu la intrebarea prima d-sea nu
respunde chiaru nimică, tace despre tōte căte se
cuprindu relativ la acestu obiectu in Vechia me-
tropolia, prin urmare trebue sa presupunem, cur-
sul naturalu alu lucrurilor, ca d-sea inca con-
simte in cele ce se afirma acolo din partea auto-
relui V. metr. Si acăstă impregiurare sa ni-o in-

FOISIORA.

Contră-critică.

la

Critică dlui I. M. Moldovanu.
(Vechia Metropolia de N. Popa*)

(Urmare.)

Totu asiā esplica lucrul și P. Maioru dicendu :
Dreptu in Crisovu (alu lui Mathia) Metropolitul acelă
cu numele Iovanchik se dice Metropolit din Nandor Albă,
carea este Belgradulu turcescu dincolo de Dunare, iera
Belgradulu celu din Ardélu, se chiama Albă-Iuliă. Gi
aceea nu pote fi indoijă, cumea cu nebogarea de séma
a cancelariei s'au intemplatu gresielă, ca dicendu-se și
Belgradulu turcescu Albă, și Belgradulu din Ardélu;
și pentru deschilinire, Belgradului turcescu i se pune ina-
inte Nandor, iera Belgradului din Ardélu i se adauge
Iuliă; pré lesne s'au intemplatu scrieriu in cancelaria
sa puna in locu de Albă-Iuliă, Nandor Albă, netienendu-
se acăstă de fără lucrul; și fiindu invetiatu scri-
teriul mai multe a scrie despre Nandor Albă, cu carea
mai multa trăba avea eroii decătu cu Albă-Iuliă. Ba, și
din Crisovulu acelă destulu de resfirat se culege, cum
ca Metropolitul Iovanchik, carele s'au rugatu cătră era-
ciul Matias pentru români din Maramuresiu, au fostu din
Albă-Iuliă, și nu din Nandor Albă. Pentru ca acolo se
dicu români cei din Maramuresiu a fi supusi Metropolitul
Iovanchik. Ci români din Maramuresiu sa fi fostu
cându-va supusi Metropolitul serbu celu preste Dunare
din Belgradulu turcescu, in tōta trecută a vechime nici ma-
caru o subtire umbra nu se asta. Din protiva Vladislau
crai, carele indata după Matias au urmat in cramea
ungură, precum vedüramu mai susu, pre Maramure-
sieni ii vestesce supusi Archiepiscopul din Ardélu. Nu
de ariea dara n'au fostu nici Metropolitul Iovanchik celu
din Crisovulu lui Matias Craiul săra din Ardélu. *)
Din acăstă se vede dara, ca obiectul din

*) Istor. biser. §. 156.

*) Istor. biser. p. 142.

movarea investimentului prin urmare latirea si promovarea culturii in tările tinențe de Ungaria, atunci ca să se usureze investimentul. Facând din contra, adeca îngreunându-lo, da dovada că nu e condusă atât de zelul necesar pentru investiment, cătă de alte tendințe, și mai cu séma de tendință esemera a magiarilor, un morbu de care suferă și constitutionalismul început în Pozsony, stramutat la Pest și ajuns la Debrecen.

Cunoscem istoria, pentru că se investește din patruții altor popoare, dări mai întâi se investește din patruții noștri.

Dreptatea și cecitatea ducă un statu la inflorire; mijloacele machiavelistice derapăna, slabescu legaturile, care de altcum acă în Ungaria și astă sună în totu locul aproape de disolvare.

Cum li venea magiarilor, când le impuse ab solutismul limbă germană prin gimnaziile lor? — Precum nu s'au bucurat magarii la impunerea limbii germane pre tempulu ab solutismului; astă potu și ei siguri, că nu numai nu se vor bucură popoarele nemagiare impunându-le limba magiară, ci vor remuștră în contra astăi, cându traînu, cum se dice sub constitutiona lismu.

Incheiăm aceste reflexiuni cu cuvintele luate dintr-un jurnal german; „Aducendu-se acestu proiect la valoare de lege, se aruncă incendiul turburării în mijlocul naționalităților.“

Dr. Popu.

Dicta Ungariei.

Siedintă din 24 Ianuarie a casei deputaților o deschide președintele Bittó la 10 ore. Dintre ministrul erau de facă: Szilágy, Kerkapoly, Pauer, Zichy, Wenckheim, Treffort, Szende. În data după rezolvarea formaliei obiceiute se trece la ordinea dilei și se continua desbaterea bugetului.

G. V. Raday recunoște că s'au creat multe pentru prosperarea țării, face înse regimul imputari ca în purcereea sea n'a urmatu nici un sistem. Justitia s'a despărțit de administratiune, institutiunile corespondiente pentru acăstă nu s'au creat; notariatul public nu există încă nicaise,

semnăm bine, căci vomu ave lipsa de ea mai în josu.

Iéra la a dōu'a întrebare ce respunde?

D-sea începe cu: „La p. 114. autorul (v. metropoli) tractându despre consecințele uniunii dice: „Românii necum să fie castigatu, dări ei perdura și încă forte multu prin unire“. Dupa aceea înșira reale, de cari români au patimit, fără să arate, cumca neexistându unirea români nu aru și suferit de acele reale.

Cetăscă ori-cine v. metropolia, și se va convinge, că reale, despre cari se vorbesce în treză, stau în cea mai strinsă legatura cu uniunea, ele suntu reale produse prin uniune. De atunci reale le privescu și insisi barbatii uniti (vedi p. 131 seqq. din v. metropolia).

Astă dări de sine se demuestra, că români nu aru și suferit de acele reale, de căndu și existătua unionea.

Dări cum ne-aru potă d. M. demonstră contrariul, că adeca acele reale totusi aru și venită asupra românilor, maceru de-si nu aru și existătua unirea? — eu unul chiar că nu pricepu.

„Ce aru și potutu perde români prin uniune, chiar nu pricepem“; dice mai departe d. M.: „Ei nu aveau nici unu dreptu politicu, nici unu dreptu național... posetione sociale, avere, cultura s. a. cum poteau sa aiba nisice omeni qui praeferer mercedem laboris nihil habebant?“

Si cu toate acestea ei totusi perdura și încă forte multu — multu în toate, si cu preferință în directive, care le precumpără pe toate.

D-sea insusi ni o areta mai josu cându dice: „A urmatu înse totusi unu reu din treză (din uniune): „corpulu naționalei se desbină“. Acesta reu l-am recunoscutu și aici și lo recunoștemu și aici. Marturisim, că de aici au urmatu reale în trecutu și mai urmăza și astădă.“

Ce suntu acestea? Oare nu suntu ele perde naționali, reale de cari suferă români, și suferă încă și astădă, în orăna uniunii? reale produse prir insă-si uniunea, de cari ei și aru și scutit, de căndu nu aru și existătua unirea — toate documentate în v. metropolia?

institutiunea judecătorie de pace încă nu s'a introdusu, și astăjudecătoriele trebuie să se ocupe cu o mulțime de afaceri bagatele, spre daună celor mai momentuoșe. — Vorbitoriul este în destulul raportului generalu alu comisiiunii financiare și-l primește buroso. După parerea sea raportul este unu testomiu de paupertate alu regimului.

Br. G. Kemeny recunoște că starea financiară e serioasă, înse ea nu da nici o ansa la temeri. Raportul comisiiunii financiare l'u primește. După acestă ia K. Ghelyzy ouventul. Mai nainte de tōte elu astă de bine a declară din partea sea că elu nu privesce starea țării de desprăzuit. (Aplause viu) E edeveratul că regimul nu a economisit bine și că prin aceea a pregătit țării perplessități, de care aru și potutu fi crutiata; înse nici astădă nu e prea tardia intorcerea. Vorbitoriul protestă în numele opositiunii întregă contră aceea că atacurile stengetă aru și dictate de considerații de partidă; numai binele comunu și interesul statului a fostu pentru stengă datatoriu de măsură și astădă se vede că cătă de dereptu a avut ea. Vorbitoriul acceptă raportul că basă pentru desbaterea specială înse și rezerva dreptulu de a face amendamente la porturile singurate; cu ce siedintă acăstă se incheia.

Sabiu în 2 Februarie 1873 c. n.

Domule Redactoru! Articolul D-vostre de fondu din nr. 4 a. c. a stimabilului davoru ce redigeti, a datu ansa la unu corespondinte dela „gură Oltului“ + care dări cum marturisesc e unu „steneru verde“ a căi în interesul binelui comunu în nr. 5 a „Telegraful Român“ cu o investigație practică la lumina. Obiectul, care și l-a ales domnul corespondinte, e atătu de momentosu în căutării se pare că aru merită o resesiune discussione, cu atătu mai multu cu cătă parerile domnului + suntu gresite și apte de a seduce o parte a publicului, pre plecată a urmă unei voci retacite, necunoscendu-si interesele proprii.

Se afirmă în numită corespondință nici mai multu nici mai pucinu decătu că legătură linielor ferate între Pitesti și Sabiu aru și daună pentru

Aici d. M. a venit în contradicție cu sine insusi, de căndu aici derima d-sea aceea, ce mai susu insusi a fostu zidit.

Cum să-lăsă scătemu din acăstă incurcătura? D-sea ori că mai susu a glumită, și aici vorbesce seriosu: ori că aici glumesce și mai susu a vorbitu seriosu. Tertium non datur.

Mai susu a disu că nu pricepe, ce aru și potutu perde români prin uniune, neavându nimică, și că realele de cari instru autorul v. metropoli nu suntu produse prin uniune; iéra acă recunoște insusi, că a urmatu totusi unu reu din unire și că din acestu reu apoi mai urmăra încă și alte reale în trecutu și mai urmăza și astădă. Va să dică: d-sea totu odata și negă și recunoște aceea că negă, de bună séma, pentru că astăi și va să venindu mai bine la socotela, — căci nu-mi vine a crede, să aibă dōue consciinție deodata.

Apoi că acăstă sa sia criticea pură literară și a lui M.? Acăstă sa sia fidelitatea, imparțialitatea, adeverul istoricu și învecinătă din predilecție către confesionea sea, mesageri și cele-lalte cătă că d-sea le dispută autorului v. metropoli?

Vedi, dle M., cătă de reu e căndu omulu se abate dela adeveru, căci și perde cumpătul și se potințesc?

Amu disu în v. metropolia, și o repetu și aici, că naționă română înainte de uniune formă unu corpă în treză naționalu, iéra prin uniune corpulu acestă se desbină, și români se împartira în dōve castre ostile. Eata perderea, eata reul celu mai mare! Si fiindu că unu reu produce alte reale, e tata alu mai multoru reale: de aci apoi urmăra cătă cele-lalte reale de cari se bantuiau și se bantuiesc încă bietii români în măsură forte neincetată. De aci se tienă cătă reale cătă le insira autorele v. metropoli; de aici cătă ce le insira între alii Barnău: „certele între fii și parinti; batâile între frați și frați; afurisările între preoți și preoți, s. c. l.; de aici cătă ce le dise protopopulu unitu Nicora Beianu: „tare me temu, că nu vomu ave altu folosu din unirea acăstăi, care o amu facut, ci vomu ramană numai cu ură între frați și cu muștrarea cogetului“; — de aici în fine

comunale române din scaunul Sabiu și Mercuri, și „de altmintrea pre bravul român Sabiu“ care lucra în favorul acestei linii ferate în București, aru și „advocatul sasescu“, a cărui minte s'ară și cumpăratu cu Napoleon.

Nesimtiendu-me chiamatul a reflectă ceva la partea a dōu'a a asertionei și lăsându responsulu curențu stimabilului domnul atacatu observu numai că în astă-feliu de calumnii îndatinate pre la noi în tempul mai nou, nu se documentează nemicu; de căndu tendință omeneșilor de panură domnului corespondinte + de a căuta și astă la origine ocasiune și la origine întreprindere unu interesu curatul personalu.

Me ocupu dări numai cu partea prima a asertionei atătu de miraculoasă în secolul al XIX. Deschiderea unui drumu de feru, dări mai cu séma unei linii internationale să apriviu și se privescă de căndu s'au inventatul dramurile de feru, că unu progresu, că unu lăptu, din care au să tragă amendație tierile folosite. S'a cheltuit capitaluri imense, s'a zidit opuri gigantice, de cari va să spiritul omeneșcu superbu totu-deună, cu scopu de a legătieri învecinate cu săni, și nici munti nici vaste puștișăti n'au fostu în stare să strigă aburul: Stai pre locu! Acum vine unul și ne spune: Români din secolul Sabiu și Mercuri padisit malul Oltețului, îngăduiți-lu bine, didizi unu muru chinesesc sa nu vi se înlesnește comunicatiunea cu frății vostrui din România, căci astă va să perirea voastră! Si cum acăstă? Lucru pre simplu! Dări o resesiune asiomu „practicu“ alu domnului corespondinte în urmarea cărui „contribuie totu la prosperarea și progresarea mea ce opacescă pre inimicul meu înțintă sea“ aru trebuș impedecata ducerea liniei ferate Sabiu—Pitesti din cauza căci prin acăstă s'ară potea radica burgoșia sasescă din Sabiu și mai bine nu căscigău nici noi nimic că să concedem sa căstige sasii ceva. Adeca si eu și vecinul meu suntem seraci, dări mai bine că să se inavutiește acăstă remanu și eu lipsit.

S'a vediutu principiu mai gresitul în economia națională? Sciindă și-a exprimat de multă verdictul asupra astă-feliu de acțiuni egoistice. Se călă mercantila din secolii trecuti încă a credut că commerciul unei țări poate înflorii numai atunci, de că-

tărele reale, căto ne apăsa și astădă, și ne vor apăsa și în venitoru neintreruptu, pâna căndu va mai sătăcăște bariera între noi, care ne împedea multă, sătăcăște, charu și în progresarea noastră comună națională.

Ori-ce română neinteresatul va recunoște acestu adeveru!

Dări d. M. mai adaugă la cele de susu: „Înse căuta să marturisim și aceea, că cultura modernă și totă dezvoltarea spiritului omeneșcu luare o direcție că aceea, încătu se pare sătăcăște incumetată a crede, că se va mai dă vre-o națiune (auditi expresiune romanescă!), care să ramane pre venitoru nedesbinată în multe confesioni“.

Totu respectu către convicțiunea sia-căruia omu. Dări sia-mi iertătă a întrebă, care dintră români au trecutu vre-o data în trecutu și trecutu în prezentu la uniune din convicțiune? Oare nu s'a dovedit în v. metropoli, că uniunea se facă numai din interes materialistic? Oare nu s'astădă din trecerile, căte se facu, dela o religie la altă în tre români, se facu cele mai multe numai din securi mărsiave, egoistice?

Unde e aici vre-o convicțiune?

Tocmai acăstă e ce produce scandalul public, demoralizând poporul în gradul celu mai mare, și împedecă progresul național.

Aru sterni grătie (sit venia!) în ceteriori, de căndu și lasă mai afundă întru enumerarea scandalelor ce se comită astădă chiaru la trecerile religioasă.

Apoi este acăstă cultura? este dezvoltarea spiritului omeneșcu? Mai bine nici o cultura, de căndu o astăfeliu de cultura.

Eu cred, că cultura adeverată are de scopul sănătății și fericirii omului. Apoi în desbinare să se afle vre-o fericire omeneșca?

Oare unde se dice: „Tată casă, ce se împărechiézia se va risipi“. Sfătul acăstă va să pururea neclintită. Parerea celor ce dicu, că desbinarea îndemnă la emulație, este cea mai nefericita idee, — ea și-a făcut deja în dilele mai recente desaprobația generale.

(Va urmă.)

